

Sam Mills

Schijnfeminisme

Over seks, macht en #MeToo

Vertaald door Nathalie Tabury en Jet Zegers

INHOUD

11

Voorwoord door Daan Borrel

21

Schijnfeminisme

167

Nawoord door Michiel van der Padt

174

Noten

De ervaringen die ik in dit essay beschrijf, zowel de mijne als die van de vrouwen die ik heb geïnterviewd, zijn allemaal waargebeurd. Datums, namen, plaatsen en andere details zijn soms veranderd om de privacy en identiteit van bepaalde personen te beschermen.

Vrouwenemancipatie wordt vaak afgeschilderd als een beweging die de macht en privileges van mannen wil inpikken of afpakken, alsof in een treurig nulsomspel slechts één sekse tegelijk vrij en machtig kan zijn.
Maar we zijn samen vrij of samen slaaf.

REBECCA SOLNIT, *THE LONGEST WAR* (2013)

VOORWOORD

Ze lachte verbaasd toen ik vertelde dat ik mezelf een feminist noem. En wat vond mijn vriend daar dan van? Om haar eigen vraag moest ze nog harder lachen. ‘Niks,’ antwoordde ik overtuigd, ‘ja, goed,’ om daaraan toe te voegen dat ik dacht ‘dat hij zichzelf ook wel een feminist noemt.’ Zij noemde zichzelf trouwens niet zo. Feministen waren volgens haar vrouwen die andere vrouwen die een hoofddoek dragen als onderdrukt bestempelen, en zij droeg zelf een hoofddoek.

Op de fiets terug naar huis klapte de onzekerheid als koude wind in mijn gezicht. Had ik mijn vriend zichzelf eigenlijk ooit een feminist horen noemen? Waarom had ik dat zo stellig gezegd? Hoezo was ik de enige van deze drie mensen die zich overtuigd een feminist noemde, terwijl we alle drie voor gelijkheid tussen genders waren? Moet je jezelf eigenlijk een feminist noemen om er een te zijn? Of gaat het juist om het doen, om de verantwoordelijkheid te nemen om de wereld veiliger te maken voor vrouwen, en maakt het dan niet uit hoe je jezelf noemt?

Kortgeleden leerde ik over een tegenovergesteld fenomeen: mensen, vooral mannen, die zichzelf wel een feminist noemen, zónder het te zijn. Die absoluut geen verantwoordelijkheid nemen, maar dus wel pronken met het feminisme. In *Schijnfeminisme. Over seks, macht en #MeToo* schrijft Sam Mills dat dit fenomeen sinds MeToo is toegenomen; mannen die zichzelf publiekelijk afschilderen als bondgenoot van vrouwen, maar achter gesloten deuren in

hun directe omgeving diezelfde vrouwen haten of zelfs misbruiken. De vrouwenhater is slechts van tactiek veranderd – en dat nieuwe jasje maakt het eigenlijk nog lastiger om ze te herkennen.

Ik vond het een verwarrende leeservaring, want ik kon in eerste instantie geen enkele Nederlandse man bedenken die zich openlijk als ‘feminist’ presenteert. Ik kon geen mannen bedenken die op Twitter artikelen delen over het einde van het patriërchaat, die jaarlijks meelopen met de Women’s March, die op Instagram hun steun betuigen aan Iraanse vrouwen – misschien leef ik in een vreemde bubbel, maar ik kon geen mannen bedenken die in opstand komen als er een vrouwonvriendelijke opmerking wordt gemaakt. Ik ken ze helemaal niet, was mijn eerste conclusie, die mannelijke feministen. En als je je niet openlijk uitspreekt als feminist, kun je ook geen schijnfeminist zijn. Toch?

Ik appte een vriendin die het boek ook had gelezen: kende zij deze wolven in schaapskleren? Zij wel. Misschien waren ‘onze’ Nederlandse mannen dan wel niet zo heel feministisch aanwezig op sociale media, ze waren er heus; mannen die in ieder geval de schijn wekken begaan te zijn met de vrouwenbeweging, die openlijk dromen van een toekomst waarin mensen niet meer veroordeeld worden op basis van hun gender. Ze zeggen trots te zijn dat ze omringd worden door vrouwelijke collega’s (#equalpayday), ze stemmen op Kaag (#stemopeenvrouw), ze vinden dat hun vriendin op feestdagen met blote borsten mag rondlopen (#freethe-nipple), ze zijn ook absoluut voor abortus (#prochoice), natuurlijk, en als hun vriendin op een gekke avond eens met een vriendin zoent, dan vinden ze dat helemaal prima. Ja, in theorie zijn ze eigenlijk heel erg voor gelijkwaardigheid,

maar in de praktijk – als hun vriendin met een andere man zocht, een vrouwelijke collega die salarisverhoging krijgt in hun plaats, een ‘kwarrel’ zwanger blijkt te zijn, of als vrouwen massaal hun ervaringen delen over seksueel misbruik – ligt het toch vaak wat genuanceerder (#notallmen).

Via de app begon mijn vriendin namen op te sommen van mannen die zij kende die voor de buitenwereld feministisch overkomen, maar in privésfeer best vrouw-haterige opmerkingen maken. En ineens plopten ze ook bij mij naar boven. Die ene schrijver die eerder toch vrij seksistische romans schreef, en nu artikelen publiceert met een hevig feministische insteek. Is dat echt of voor de hype? Die ene collega-journalist die je wel wilde helpen – vrouwen aan de top! – totdat bleek dat je niet met hem naar bed wilde. Die ene kennis die het seksuele gedrag van mannen en vrouwen wel heel anders veroordeelt (mannen schijnen voor ‘de leuk’ met anderen te zoenen, bij vrouwen zit er altijd wat achter). Of die andere kennis die zegt dat hij wel wil praten over gelijke behandeling, maar dat je dan niet zo’n boze toon moet opzetten. Wereldbekende acteurs van middelbare leeftijd vermomd als feministische klimaatactivisten, die enkel modellen van 22 daten. Of oordeel ik nu te hard? Mannen van 65, goede mannen, mannen die de wereld proberen te veranderen, maar die je in professionele context keer op keer ‘meisje’ noemen (ik ben 32, ik verdien al tien jaar met schrijven mijn brood). Mannelijke collega’s die meer vrouwen in de literatuur willen – jou ja! – totdat bleek dat je zwanger was, want toen werd duidelijk wat je echt was: een vrouw. Mannen die willen dat hun dochter later gelijk behandeld wordt, al lijkt het feminisme hen in de praktijk maar mondjesmaat te raken, of, om eerder te zeggen: het interesseert ze geen reet. Tenminste, dat denk ik; ik zie ze

namelijk geen directe verantwoordelijkheid nemen voor een veiligere wereld voor vrouwen.

Ik raketde ze allemaal op, die mannen, maar met grote weerstand. Ik had eigenlijk geen zin om met die stroom mee te gaan, weg van mijn comfortabele eiland. Door #MeToo werd het feminisme veel populairder, en hoewel deze nieuwe golf begon met het stellen van de ongemakkelijke vragen (wat betekent het om een goede man te zijn; hoe ziet een wereld zonder vrouwenhaat eruit; hoe helpen we seksueel geweld de wereld uit, sámen) werd diezelfde golf feminisme de afgelopen jaren langzaam, haast zonder dat ik het doorhad, door haar grote populariteit óók een stroming die zich vaak bekommert om de comfortabelere, oppervlakkigere en vooral heel traditionele vrouwenkwesities: die van het uiterlijk.

‘Het populaire feminisme’, schrijft Emma Curvers in haar essay ‘Feminisme is méér dan likes voor je lijf’ voor *de Volkskrant*, ‘kan de indruk wekken dat de emancipatie af is als we allemaal tweemaal per week klaarkomen, ons okselhaar teugelloos laten groeien en onze tepels vieren op Instagram. Het overschaduwet minder fotogenieke thema’s en twistpunten, zoals financiële onafhankelijkheid of de oplopende wachttijd bij zedenzaken. Of het gesprek over wat we moeten doen met mannen na #MeToo.’

De gesprekken over #MeToo, de confrontatie aangaan met mannen, mensen cancelen, mensen wijzen op hun afwezigheid of zelfs ronduit foute gedrag – het zijn aspecten van het feminisme waar ik soms liever stilletjes voor wegkruip. Maar door het lezen van *Schijnfeminisme* – een cocktail van weerstand, boosheid en verrukking – schrok ik weer wakker. Feminisme mag, nee móét, schuren, schrijft Amia

Srinivasan in *Het recht op seks. Feminisme in de 21e eeuw*. Laten we daar niet zo bang voor zijn. Het is een politieke stroming, geen warm, gespreid bedje. Laten we dit belangrijke gesprek alsjeblieft niet laten vervagen.

MISBRUIKT FEMINISME

Het is trouwens niet de eerste keer dat een feministische golf langzaam gedeeltelijk óók in een vrouw-haterige beweging verandert. Ariel Levy schrijft in *Female Chauvinist Pigs* over het ontstaan van de bimbocultuur in de jaren negentig; in die cultuur van blote naveltruitjes en alleen maar op seks gerichte televisieprogramma's gingen vele vrouwen vrijwillig uit de kleren, zogenaamd om de vrouw te bevrijden, maar in feite degradeerden ze zichzelf (wederom) tot lustobject, waren ze opnieuw druk bezig enkel 'de man' te behagen. Daar was geen onderdrukking door de man voor nodig. Ging een vrouw niet uit de kleren, dan zorgden de andere 'feministen' er wel voor dat ze dat alsnog ging, door te oordelen dat die vrouw niet vrij was.

Het is een fenomeen dat ik samen met Milou Deelen beschrijf in ons boek *Krabben*: vrouwen die vooral met elkáár bezig zijn, in plaats van met de onderdrukking om zich heen. De metafoor komt van de krabbenmand: als er één krab (lees: vrouw) in de mand (lees: het patriarchaat) zit, klimt deze er gemakkelijk uit. Zitten er meerdere krabben in de mand, dan houden ze elkaar gevangen in de mand; geen visser die er omkijken naar heeft. Het is de ultieme werkwijze van het patriarchaat: de 'vrouwtjes' houden zich met elkaar bezig (lees: discussiëren over wat nou een feministische kont is, of bevragen elkaars feminisme) in plaats van dat ze zich richten op de patriarchale structuur én de werkpaardjes die dit systeem overeind houden. Natuurlijk,

zelfverzekerde vrouwen die blij zijn met hun achterste – no matter hoe die eruitziet – zijn een middel om het patriarchaat omver te blazen, en vrije seks is zéker ook zo'n middel, maar het is niet het doel. (En toch, persoonlijk denk ik liever nog wat langer na of die cover van Deelen en mij, waarop we met blote borsten staan, nou echt bevrijdend was of eerder treurig, dan dat ik die man van 65 vraag om me geen 'meisje' meer te noemen.) Hoe zorgen we ervoor dat deze feministische golf zich voornamelijk bezighoudt met de echt belangrijke kwesties: het seksisme en het veilig maken van de wereld voor vrouwen?

Nou, met een boek zoals dat van Sam Mills, bijvoorbeeld. Ze combineert in haar boek een persoonlijk verhaal met essay. In het memoir-gedeelte vertelt ze over haar relatie met R, over wie we voor de rest niet veel te weten komen, behalve dat hij uit een goeie familie komt en een groot netwerk heeft in de literaire wereld waarin Mills verder wil komen. Ze ontmoeten elkaar op een feestje, gaan met elkaar naar bed, hij wil niet dat ze exclusief zijn en slaapt vervolgens met andere vrouwen, waaronder, zo blijkt, al langere tijd met een goede vriendin van Mills, maar zodra Mills flirt met andere mannen, wordt R boos. Langzaam ontwaart ze een patroon: R gebruikt haar en andere vrouwen, hij behandelt ze als stront, maar ze is bang dat als ze dit aankaart hij haar zal tegenwerken. En zullen ze haar überhaupt geloven? Naar de buitenwereld presenteert R zich namelijk als de ideale feminist.

Waarom verbreekt ze het contact niet gewoon, vroeg ik me meermaals af tijdens het lezen. Is zij daarmee niet ook schuldig? En zijn we hier niet getuige van een 'gewoon' maar verwarrend en vervelend datingsproces? Het helpt niet dat

het gedrag van R in groot contrast staat met de voorbeelden van andere schijnfeministen die Mills aanhaalt in het essay-gedeelte, mannen zoals Harvey Weinstein, Aziz Ansari en Brock Turner – mannen die een feministisch imago hebben, maar ondertussen vrouwen misbruiken; we lezen in dit gedeelte onder meer over verkrachting en moord, waartegen haar persoonlijke verhaal nogal flauw afsteekt. Maar goed, ik hoop dat jullie zien wat ik doe: ik leg de verantwoordelijkheid bij haar neer. Net zoals we al honderden jaren doen bij seksueel geweld.

Wat als Mills' verhaal de #MeToo van de toekomst is? Emotioneel en psychisch misbruik in plaats van seksueel geweld? Wat als het steeds lastiger wordt vrouwenhaters te ontmaskeren?

Want grensoverschrijdend gedrag gaat niet altijd samen met dwang, schrijft Désanne van Brederode in haar essay 'Mee-dogenloos mededogen' in *De Groene Amsterdammer*; de anti-macho (één uitingsvorm van een schijnfeminist) laat vrouwen bewust kiezen voor seks met daarna kruidenthee, zijn grensoverschrijdend gedrag is dat hij altijd in contact met je wil blijven, je niet loslaat, 'hij hielp anderen graag om bij hun diepste gevoel te komen en grenzen te verleggen' – alleen niet de grenzen die ze zelf graag wilden verleggen. Door MeToo heeft de anti-macho meer dan ooit de kans om zich ongevraagd op te werpen als de beschermer, verdediger en redder van vrouwen en van vrouwelijke waarden, om vervolgens keihard munt te slaan uit die reddersrol: 'het zijn aasgieren die zich met genoegen ontfermen over de restjes van de door een roofdier achtergelaten prooi'.

Gelukkig geeft Mills ook concrete handvatten voor hoe verder te komen na #MeToo, voor hoe zicht en grip